

Ungdomars bruk av såpopera och skräckfilm

En genusteoretisk studie av budskap, reception och vardagligt bruk

JONAS DANIELSSON är doktorand i etnologi och MARIANNE LILIEQUIST är docent i etnologi, båda vid institutionen för kultur och medier, Umeå universitet.

Arvid, nitton år, har växt upp med den melodramatiska såpoperan *Glamour*. Han började titta tillsammans med sin mamma och han kan bara inte sluta, säger han skrattande. Arvid säger att han har "gjort en grej av *Glamour*-tittandet, det är min speciella egenhet". Samtidigt som han framhäver "det sjuka" i att titta på denna serie, säger han sig ha "ärvt sin mammas gravallvarliga engagemang i serien" och han kan tala i timmar om dess invecklade intriger och dramatiska vändpunkter.

Anna, tjugotvårig skräckfilmsfantast säger: "Tjejer har blivit lurade, av massa reklam att dom ska se en massa romantisk skit med drama. Att det ska vara jättedjupa grejer i alla dramafilmer och, oj så vackert (skratt). Lurad [...] dom som jag bodde i samma by som, då när vi skulle hyra film, [...] det var ju alltid, om man var fyra tjejer ville tre se drama."

Såpoperan ofta ses som en typiskt kvinnlig genre, medan skräckfilmen definieras som manlig. Samtidigt är det allt fler unga män idag som följer med i olika såpoperor och många unga kvinnor är skräckfilmsälskare. De ovanstående intervjuexemplen påvisar det ironiska förhållningssätt som ungdomar av båda könen ofta tar till när de går in i det motsatta könets genre.

Såpopera och skräckfilm liknar varandra på så sätt att båda genrerna ofta stämplas som skräpkultur samtidigt som de har en stor publik, inte minst bland ungdomar. Men de bildar också kontraster genom att de associeras till kvinnlighet respektive manlighet. Såpoperans kvinnlighet definieras av att de flesta såpoperatittarna är kvin-

nor, såpoperans handling styrs av relationsförvecklingar – något som kvinnor av tradition socialiseras till att bli experter på – såpoperan handlar för det mesta om kvinnors liv och den främsta kryddan i såpaanrättningen består av starka känslor, framför allt romantisk kärlek.¹ Skräckfilmens manlighet bestäms utifrån att publiken till största delen är manlig, våldet är centralt, mord på kvinnliga offer visas mest utförligt och långdraget, skräck och fasa är de känslor som genren avser att framkalla. Med hjälp av såpoperan lär sig unga kvinnor olika sätt att hantera kärlek och relationer, hävdar medieforskare, och med hjälp av skräckfilmen bearbetar unga män våld och ondska.

Det under senare tid ökande intresset hos unga män för såpopera och den växande fascinationen bland flickor för skräckfilmssgenren aktualiserar vissa frågor. Sasha Torres (1993) har pekat på den västerländske medelklassmannens framväxande intresse för den privata sfären i det postmoderna samhället och det därav ökade intresset för såpoperans relationsfrågor. Jonas Danielsson (1997) skriver om hur unga kvinnliga skräckfilmsälskare avnjuter vissa drag i skräckfilmssgenren som definierar kvinnor som starka och män som svaga. Tyder dessa tecken i tiden på ett slags könsöverskridande hos dagens ungdom? Är unga medelklassmän i dag alltmer relationsinriktade? Hur hanterar de kvinnliga horrorcineasterna att se på hur kvinnor blir utsatta för sexualiserat våld? Innebär deras skräckfilmstittande ett slags masochistiskt avnjutande av sig själva som offer (jfr Mulvey 1975/85), eller formar de sitt eget perspektiv och hur ser det ut, i så fall?

Det distanserade, ironiska förhållningssättet är en växande attityd bland västerländska ungdomar, inte bara beträffande

TV- och filmtittande utan över huvud taget vad det gäller såväl populärkultur som masskonsumtion. Denna attityd är vanligare bland ungdomar på de teoretiska linjerna på högskolan och gymnasiet och bland studenter än bland ungdomar på mer praktiska linjer och lågutbildad ungdom. Bland såpoperatittande ungdom är den ironiska distansen också mer utbredd hos pojkarna än hos flickorna (jfr Klitgaard Povlsen 1993). I Danielssons studie (1997) visar flickorna upp ett mer ironiskt förhållningssätt till skräckfilmerna än pojkarna. Den ironiska blinkningen inom masskulturen och det ironiska förhållningssättet hos den ungdomliga publiken och konsumenterna medför en ökad reflexivitet (jfr Fornäs 1995), inte minst vad gäller könsmönstren. Reflexivitet innebär en ökad möjlighet till kritiskt ifrågasättande av gällande genusmönster.

Syftet med vårt projekt är att med en kombination av innehållsanalys, djupintervjuer och deltagande observation undersöka såpoperors och skräckfilmers budskap samt ungdomars mottagande och bruk av dessa genrer. Den teoretiska tyngdpunkten är lagd på ett genusperspektiv, men analysen ska utföras med utgångspunkt i informanternas utsagor. Fokus riktas mot den ungdomliga publikens aktiva mottagande av TV-seriernas och skräckfilmernas budskap, deras bruk och förståelse av programmen i sökandet efter identitet och värderingsramar samt deras användning av TV-serier och skräckfilm i skapandet av relationer, offentligheter och kommunikationsmönster. Bägge genrerna används av ungdomar i identitetsarbetet samt i skapandet av gemenskap och gruppbildningar. Genom såpoperasamtalen skapar främst flickorna gemensamma tolkningsramar och gemenskap som kan vara av både tillfällig och

Dracula i föreläsestunden. Bild ur Francis Ford Coppolas film "Dracula – the Film and the Legend" (1992).

mer långvarig art. Horrcineasternas manligt dominerade nätverk utformar sig ofta till mer tydligt avgränsade grupp-bildningar som också innehåller vissa subkulturella drag. De kvinnliga horrcineasterna upplevelse av skräckfilmstittandet och det till genren knutna nätverket är central för förståelsen av fenomenet.

NOTER

- ¹ Liliequist, Marianne, 2000 (under utg.), *Våp, bitchor och moderliga män. Kvinnligt och manligt i såpopperans värld*. Umeå: Boréa bokförlag.

LITTERATUR

- Danielsson, Jonas, 1997. *They're Coming to Get You Barbara! Om kvinnliga horrcineasters förhållande till skräckfilmen*. D-uppsats. Umeå: Etnologiska institutionen. Stencil.
- Fornäs, Johan, 1995. *Cultural Theory and Late Modernity*. London: Sage.
- Klitgaard Povlsen, Karen, 1996. "Global teen-soaps

- go local: Beverly Hills 90210 in Denmark." I: *Young. Nordic Journal of Youth Research*, nr 1.
- Mulvey, Laura, 1975/1985. "Visual pleasure and narrative cinema." I: Nichols, Bill (ed.), *Movies and Methods, Vol 2*. Berkeley: University of California Press.
- Torres, Sasha, 1993. "Melodrama, Masculinity and the Family: thirtysomething as Therapy." I: Pensley, Constance & Willis, Sharon (eds.), *Male Trouble*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

SUMMARY

Cultural Images of Soap Opera and Horror Movies

This project is about cultural images of femininity and masculinity in soap opera and horror movies. For many youths today these genres constitute an important part of the material used in their identity work. Despite the fact that soap opera is associated with femininity and horror movies with masculinity, there is an increasing number of young men watching soaps and many young women are horrcineastes. These youths have an ironic attitude towards traditional perspectives on gender.